

Lungul drum prin istorie, de la Râmnicul lui Traian, la marea lui... Adrian. Cu ochii în patru!

La „școala de vară” a Seniorilor, din 2026, ne-am propus să pipăim cu rostogolire de roți, drumurile vechi, asfaltate după milenii, pe acolo pe unde romanii, deja cuceritori ai Daciei noastre, cutreierau Balcanii spre o mare, vecină grecilor și cu peninsula italică peste ape. Să mergem în Albania, pe unde strămoșii ei, ilirii, purtau precum și păstorii noștri mioritici, oile prin munții înalți. Calendarul îl potrivisem să cuprindă finalul cu zile purtând numele lunii lui Iulius Cezar (și el un republican... neîncoronat vreodată împărat al Romei!), dar obligatoriu și pe cel al începutului lunii August, aleasă primei vizite în Albania, să fie pe numele lui Octavian Augustus... primul împărat al marelui imperiu. De ce ne legăm de Imperiul Roman? Pentru că veacuri de-a rândul viitorii imperiali, otomanii, vor fi numit întreaga Peninsula Balcanică... sud/dunăreană: Rumelia (fostele teritorii romane, în turcă!), iar supușii creștini ortodocși ai sultanului își spuneau romani/*romaioi*. Întregul Balcanilor, în spusa europenilor în vreme, era o Turcia Europeană, în care românii, până prin 1878 (Berlin) le eram de veacuri închinați, ca urmași ai acelorași cuceritori romani, numiți prin Balcani, dar și la nord de Dunăre, în toate felurile, după cum se vorbea local, în babelul imperiului cu atâtea amestecuri de vorbe noi și stâlcirile celor vechi. Prin 1866, în... *constituția* Principatelor Dunării de jos, unite prin voința puterilor din scenă și prin voința elitei pământene, sub Alexandru Ioan Cuza, prin 1859, chiar ni se acceptase botezul de... România! Părea un început al unui proiect de țară... în desfășurare, evocat demult pentru o Dacie mare, de o Ecaterina... cea mare, și un alt împărat al lumii. Dar despre ... *chestiunea orientală* (2), una a geopoliticii, pentru vreo două veacuri, vom vorbi în altă parte!

Ne pregătisem temeinic de drum. Ne informasem din surse credibile despre geografia, istoria, credințele și tradiția locurilor. Consultasem scrierile unor autori recunoscuți planetar precum; Mark Mazower (vezi „Balcanii / de la sfârșitul Bizanțului până azi”, editată și de Humanitas, prin 2019!), apoi Ismail Kadare, albanezul, îmi descifra istoria modernă a Albaniei, ce semăna izbitor cu cea a României, sub dictatura moscovită și a ideologiilor locale, cu niște dictatori precum Enver Hoge și Nicolae Ceaușescu. Legăturile speciale între România și Albania prin personalitățile care le-au aparținut ca baștină, a numitorului comun, ne erau cunoscute. Focarul cultural aromân de la Moscopole (4) va fi dat - prin erupția romantismului european din veacul al XVIII-lea, efectele în geopolitica balcanică care au tulburat pacea dintre credincioșii - care se redescopereau națiuni inegale în drepturi! Andrei Șaguna (1809-1873) Mitropolitul ortodox al Ardealului, cu părinții născuți prin Moscopole, va fi fost trimisul providențial, în veacul... națiunilor, să citească ASTRA Transilvană și să îndrume Biserica creștină a Ardealului, într-un ecumenism care împăca schisma și raportul *regnum-sacerdotiu*, în relație cu Împăratul austriac, de la Viena. Intelectualii înstăriți din știința comerțului, risipiți din baștina balcanică, prin Imperiul austriac (Habsburgic!) și apoi austro-ungar, precum Emanoil Gojdu (1802-1870), Mocioni (întreaga familie macedo-română, emigrantă în Ungaria, partizană cauzei românești, în atâtea domenii!) ș.a., s-au vădit resurse în susținerea bursierilor români, pentru o *elită culturală* transilvană, decisivă pentru dezrobirea *națiunii*. Aceasta aflată sub preșul istoriei, tocmai de prin 1437! Apoi, mai târziu ecoul românesc, este dat de istoricul Nicolae Iorga (6), pentru confirmarea identității Albaniei. Alte personalități ale culturii române cu origini albaneze, macedonene, grecești (vezi aromânii din fostul Imperiu otoman, în cuprinderea lui sud-dunăreană, identificați cu rădăcini prin prefixarea cu negru, sau în altă zisă *cara* - Caragiale, Caragiu, Cara/mitru, Cara/gheorghe, Caragea...) : scriitori, oameni de teatru, specialiști de elită în toate domeniile... ne-au îndemnat să cercetăm numitorul comun al rădăcinilor noastre, în întreg cuprinsul balcanic, în care Albania, spațiu mai conservator, pare mai bun păstrător al vechimii substratului, prin munții săi mai greu accesibili, cum sunt și „țările” din Carpații noștri, mai periferice drumurilor principale ale marilor Imperii, de-a lungul timpului!

Cutreierasem prin peninsula Balcanică multe trasee spre: Balcic, Târnovo, Vidin. Trecusem prin Edirne (și acesta orașul lui Adrian/Adrianopole, până la cucerirea lui de către otomanii, veniți în Europa să supună treptat... Balcanii!) spre Istanbul, ori prin Sofia spre Atena. În Timocul sârbesc

poposisem pentru sfințirea unei biserici românești, cu câțiva vâlceni, iar peste Dunărea de la Porțile de Fier, strict local, trecusem ca hidroenergetician... prieten cu colegii sârbi! Pe Dunăre, în sus, până la izvoarele ei, chiar mersesem cândva. La Budapesta... am pozat-o atunci când ieșise din albie cu prea/umplerea ei (vezi foto!). Acum, la trecerea barajului, aflasem că este la un minim istoric din cauza secetei și că pune în pericol pe cele în mare nevoie de apa ei curgătoare, alta decât cea grea, pentru centralele nucleare și sistemele energetice în criză de putere. Trebuie văzută... neapărat Dunărea și însetarea ei intempestivă, tocmai când focurile pârlău păduri prin Europa!, își putea spune un... *doctor* de meserie, pentru ape și energiile lor! Aveam între Seniori și specialiștii potriviți! Unul, rămas pe acasă, chiar lucrase pe aici la centrală și ecluze, cum o va fi făcut și pe la Cernavodă. Vom fi povestit celor din autocar despre seniorul nostru, doctor pentru meseria în discuție!

Aflasem de la istorie că marile migrații spre Balcani ale slavilor și bulgarilor (cele care vor fi primenit mai puternic substratul băștinaș traco-get!) vor fi împropățat oamenii reliefului, pe două direcții. Prin estul, venind din stepa rusă pe țărmul Mării Negre, prin Dobrogea și prin Vest, prin Panonnia, a Ungariei de azi, urmând Dunărea în curgerea ei, apoi prin afluentul ei sudic al Moravei, prin Serbia, cu extensie peste cumpăna de ape, tot spre sud, în valea Vardarului, care face legătură cu Marea Egee... de la Salonic! Și refluxul Geo/politic, imperial otoman, spre Viena, cu valurile istorice cunoscute, va fi urmat traseul acesta spre Europa centrală, în sens invers: Salonic, Skopje, Niș, Belgrad... (să ne oprim aici doar la hotarul dunărean, depășit spre nord în 1521... să ajungă în 1683, sub zidurile Vienei!).

Cum să ajungem în Albania, la Durres?, și cu intenția să aflăm lucruri noi, în plus celor oferite de sezonul estival pe o plajă specială? Zborul cu avionul, direct la Tirana oferea doar privirea aeriană cât ai clipi din ochi. Am ales cei circa 1000 de Km., tereștri, parcurși în 18 ore de mers la dus (cu staționările obligatorii la frontierele din cale/ ale unor state din afara Uniunii Europene!- și tot atâtea la întors, între Râmnicu Vâlcea și Durres (Albania). Drumul își cerea și el povestea... așa că reportajul care urmează încearcă să memoreze un jurnal, pentru numita de noi... *școală altfel*, nu pentru noi cursanții interesați, cât pentru cei ce nu au avut șansa dorită.

Am fost cu ochii în patru...! Le-am refuzat ațipirea și în toiul nopții, dar pe cele neobservate din absența luminii de afară le voi recupera și pe ziuă, la vreo nouă ieșire... pentru că a meritat și merită eforturile! De ce cu ochii în patru? Pentru a vedea marcasele pe drumul ales, corelând cele văzute în cale, celor cu ochii minții pe memoria unei hărți interioare (altădată, pe traseul din Turcia, spre Cappadocia, pe partea interioară a parbrizului, aveam afișată harta traseului, care în corelație cu bornele și indicatoarele rutiere, ne arăta în orice moment unde ne aflam!). Căutam cu privirea, continuu, numărăm minaretele moscheelor și turlile bisericilor să ne dăm seama asupra credințelor și intensitatea lor locală. Așezarea în modernitate ne era vizibilă pe întreg traseul, după cum arăta infrastructura rutieră, dar și chipul așezărilor asaltate de reclamele globalismului, cu pondere variabilă pe lungul traseu. Diferența dintre drumurile foarte asaltate de trafic de pe văile largi, cu autostrăzi și cele prin munții mai greu de străpuns, s-a remarcat și în chipul economiei naturale, de subzistență specifică comunităților izolate, care respiră satul în veșnicirea lui. Cu ochii în patru se puteau observa cele ascunse, dar altfel vorbitoare despre viața oamenilor prin baștina lor înrădăcinată.

Marti, 28 iulie, 2026, ora 0 (zero) România/ Râmnicu Vâlcea.

În fața Sălii Sporturilor „Traian” așteptăm imbarcarea în autocarul galben, pregătit de drum! Coborâsem ieri dinspre Pons Vetus (cum pomeneau romanii veniți în Dacia, cu învingătorul Traian!), adică puntea de trecere a Oltului/Alutis, de la Căineni și trecusem pe la Pretorium/Cornet unde (H)Adrian- cel adoptat de Traian urmaș, construisese caste pentru apărarea Trans/alutanului! Acum în miez de noapte, drumul fiind lung și printr-o anunțată caniculă specială, ne porneam către îndepărtata mare a lui... Adrian (numita Adriatică!), pe o cale de o mie de kilometri. Suntem câțiva „Seniori” și de completare... doritori de plajă și de alte interese existențiale! Ca vârste cu toții seniori, dar dedați *școlii altfel* cei din asociația vâlceană, care își are ca obiectiv, și împărtășirea

altora, a impresiilor proprii, majoritate fiind dascăli de profesie, scriitori, ziariști (membrii UZP, cu sarcini asumate!). Pe la 0 și 15 minute, conform program, pornim, urmând... alutanul, trasat de romani spre Sucidava, unde cândva și Constantin cel Mare pusese un pod peste Dunăre. La Drăgășani (Pons Aluti) întregim grupul cu un nou membru. În dreptul Slatinei/Găneasa, o cotim spre apus, să ocolim Craiova spre Calafat, fără a ne apropia de noul pod „Europa” construit peste Dunăre spre Bulgaria cu Vidinul de pe malul celălalt și cu Timocul ... bulgăresc în compunerea statului vecin. Continuăm drumul în noapte pe un drum paralel Dunării către Vânu Mare, mai puțin circulat, dar cu viteză și siguranță sporită, drumului principal al Olteniei spre Drobeta Turnu-Severin. Căutăm podul cel mai apropiat peste Dunăre să trecem spre Timoc, în... Serbiei. Îl găsim în vecinătatea Ostrovului Mare, unde românii și sârbii au construit hidrocentrala Porțile de Fier II . Este a doua ca mărime de pe întreg fluviul, cea mai mare fiind surata ei din amonte, Porțile de Fier I, plasată imediat în gura defileului de la... Gura Văii, amonte de Drobeta lui Severus, unde Traian îl pusese pe Apolodor din Damasc, să facă un pod, azi supraviețuind mărturie, doar cu o ruină de cap, pe malul stâng, să ne adeverească isprava că... *de la Râm ne tragem!*

La ora 5... suntem, după urările de drum bun!, ale vameșilor români și... de bun venit!, ale sârbilor, pe malul drept al Dunării în Timocul sârbesc (1). Povestisem ceva despre amenajarea hidroenergetică și de navigație, imediat după vămuirile care obligaseră trezirile, pentru legitimarea trecerii, apoi ațipirile confirmau liniștea și torsul motorului. Amânăm povestirea despre Timoc, către orele Opt, să nu tulburăm somnul... (vom reveni cu cele spuse și promisiunea că despre Porțile de Fier I, marele complex hidroenergetic și de navigație, vom vorbi la întoarcere, peste vreo săptămână, dacă orele ne-o vor permite!). Când părăsim Valea Timocului, de pe culmea despărțitoare cu bazinul hidrografic al Moravei (3) îi observăm panorama... Pare o țară în sine, mărginită de culmi și cu hotarul fluid spre nord al Dunării. De aici, mai departe, nu mai fusesem pe acest drum. Iau o gură de cafea, nu vreo piatră nouă pentru înviorare. *Ochii în patru...* priveau și nu se săturau, de noile văzute. Ba dădeau și înțelesuri multelor întrebări care nu avuseră încă lămurite de/ce-urile, din lipsa pipăitului, care încredințează! Coborâm de pe culmea cu drumul cu două benzi să întâlnim autostrada care venea dinspre Sofia, să o întâlnească pe a Belgradului, să vadă împreună Niș, un punct de intersecție esențial pe E75 / autostrada care merge spre sud, peste altă culme muntoasă, să trecem în Valea Vardarului (4), către Skopje, din Macedonia de Nord (cea desprinsă din Federația Iugoslaviei!) și a Macedoniei revendicată elenă, cu Salonic aproape de gura de vărsare. Autostrada... avea și marcajul sudic spre îndepărtata Atena la doar... vreo 850 de Km. și spre Belgrad, spre nord, la alți 235 de Km. Dinspre Sofia marcajele arătau 163 Km., iar spre Tirana, cu Durresul vecin, doar vreo 460 de Km. Cale lungă...!, îmi trece prin minte, și încă două treceri de frontieră spre Macedonia, și apoi spre Albania! De la vama dunăreană la Niș, număraseram vreo 170 de Km, adică distanța Râmnic-București, fără autostradă! După socoteli sumare... credeam că suntem pe la jumătatea drumului...

Trecem cumpăna de ape, între valea Moravei (3) - care își caută Dunărea spre nord, numai prin Serbia!- și a unui afluent al Vardarului, privind spre sud, spre Marea Egee. Bazinul hidrografic al Vardarului/ fluviu, cu râul principal de aproape 400 Km., este comparabil ca suprafață celui al Oltului/amintitul Alutus, care cu cei cca.700 de Km., atestă altă așezare în relieful României. Trecem de fapt și frontiera în Macedonia, stat desprins din Iugoslavia, odată cu destrămarea federației. Cum Vardarul, cu afluenții săi își are întreaga Macedonie, inclusiv vărsarea apelor prin... Grecia, în noul stat, recunoscut juridic ca Macedonia de Nord, cu capitala la Skopje. Un stat, din 1991, în afara Iugoslaviei, cu o suprafață mai mică decât bazinul hidrografic al Oltului, comparabilă ca întindere Albaniei, în calea tuturor revărsărilor de imperii și seisme, nu doar tectonice, cât mai ales social-politice și religioase. Macedonia își trage numele de la celebrul Alexandru Macedon, reper al emancipării umanității prin antichitatea cu alte conflicte între imperii și civilizații. Observăm în peisaj înmulțirea minaretelor, dar și răzleț biserici și mai izolat mănăstiri. Știam că substratul vechi este iliric, că mulți macedo-români (așa le zicem, aici generalizând o mulțime de alte numiri!), respiră în graiul aromân (să ne amintim doar de George Murnu, care ne va fi dat traducerea epopeelor homerice!). Știam că cea născută pe aici, creștină catolică, Maica Tereza va fi fost beatificată de Roma, pentru faptele ei sociale... prin îndepărtata India, și chiar întâlnim în cale

indicatoare care îi localizează în peisaj pământul natal. Evităm capitala Skopje, oraș cu atestare antică, din graba atingerii destinației pentru că urma să intrăm prin munții dintre Kosovo și Albania, pentru a evita mai lungul drum către Tirana, prin Ohrid. Inspirată alegere... pentru ochii noștri deveniți mai atenți și parcă mai antrenați celor văzute pe acasă! Promitem că vă vom povesti mai mult pe drumul de întoarcere, că frumusețea locurilor au ales deja traseul revenirii pe aici. Părăsim Vardarul, prin munții vestici ai Macedoniei, plini de pășorii lor istorici, să trecem culmea spre frontiera albaneză, care ne face intrarea printre alte labirinturi de piatră zidite să dureze firea dârză, eroică a oamenilor locului... De pe munții înalți, pe unde se urcase și autocarul nostru, încă în Macedonia (aici în nord-vestul vecin cu Kosovo!) vedem parcă ascuns între creste un lac de smarald, Mavrovo (5), care reflecta în oglinda sa pădurile de conifere din preajmă. În coborârea ce a urmat urcușului ni se dă răspuns la întrebarea privind nașterea lacului! Era mâna omului care barase pârâul Radika. Vom fi coborât pe valea lui, una îngustă amintind de cheile Bicazului (să pomenim în trecere și un nume de baraj celebru de pe la noi!). Trecem apoi în Albania, pe drum care venea dinspre nord-est, să-i cercetăm văile și munții, dar și infrastructura rutieră foarte modernă și proaspăt așezată în peisajul de-o frumusețe sălbatică și maiestoașă! Timp frumos, cu un cer senin, deși caniculă de... încă iulie. Văile respirau freamătul muntelui și doar climatizarea autocarului se sufocase de lungul efort... Când te încarci cu atâtea lucruri noi, unele provocând nostalgia... nu mai dai atenție transpirației! Cum să nu te mire munca? Una titanică, care sfredelise tunelele electrificate prin munți, și freamătul nenumăratelor alte șantiere, cu praful viu... în acțiune? Gospodăriile cu clăi de fân lângă, să fie de iernat animalelor acum la păscut, îmi readuceau din memorie cosașul exersat în adolescență prin Loviștea natală. Mă voi fi regăsit o clipă, într-un băiețel care își păștea vacuța pe pășunea de lângă drumul nostru, iar o căsuță pe o pajiște, cocoțată pe un versant mi-a scormonit memoria despre căsoaia de acasă din dealul copilăriei mele, când dădeam oile în strungă la... muls. Oferta la drumul mare al produselor casei, oferite călătorilor, vădeau nevoile imediate. Nenumărate roabe metalice, improvizate grătare pentru coptul știuleților cu jăraticul la vedere, îmbiau pe tot drumul, poftetele călătorilor... Și drumul nostru tot cobora munții spre șesurile împuținute de creste și văi... spre litoralul îngust al Mării lui... Adrian, împăratul Romei, lăsat moștenitor de Traian... istoricul nostru „părinte”!

Pe la 15, adică ora locală a Albaniei, pe alt meridian decât România, încercăm vigilența conducătorului auto al autocarului, prin periferia Tiranei. Nu era o surpriză, pentru că mai exersasem regulile acestea de circulație prin Istanbul și prin Cairo, de parcă Bucureștiul în orele de vârf făcea excepție, ori circulația, cu încolonări intempestive de pe Valea Oltului, nu ne pusese răbdarea la încercare?! Atenția la aglomerația de afară era în seama conducătorii auto, cei cu rânduiala, precum caii de poștă... Ei se arătau proaspeți, dar cu întrebarea vie încă! Unde o fi hiba cu climatizarea autocarului? Oboseala unui drum lung, *cu ochii în patru*, pentru o parte dintre cei curioși, amâna acum, pentru altă zi... cercetarea Tiranei, oricum prea aglomerată unor priviri cu pleoape grele. Număram ultimii km, spre țărmul mării unde ne aștepta Durresul, stațiune, port și destinație pentru călătoria noastră cu atâtea căutări de răspunsuri și însorire pe plaja mării, privind departe spre Italia, dinspre Vestul... țintă! La ora 17.00, la hotelul Vila Mare, ne luam în posesia vremelnică camerele, cu... paturile lor, pentru confortul orizontalei visate.

Miercuri, 29 iulie 2026, Albania/ Durres, ora 5.30

Seara ne acomodase repede cu noua găzduire albaneză. Cercetasem locul hotelului în ansamblul orașului și-l găsisem la doar ... doi pași, de plaja mării, adică vreo două minute de mers. Cina cu așezare la mese ne-a sugerat simpatiile speciale în interiorul grupului, gusturile culinare, însetările cu și fără tăria care dezleagă limbile, dar și expunerea vestimentară, alta, decât cea a lungului drum.

Cu ochii în patru fiind, tot drumul, îi duc repede după cină în cameră. Cercetez programele Tv., ale unui televizor, după ce în prealabil mă împrietenisem cu telecomanda. Adorm cu el funcționând pe un canal de știri. Aflu de la Doamna M, că se întâmplase aproape... imediat!

Aici, pe alt meridian, bioritmul de acasă cu propriul reglaj, îmi va fi strigat în interiorul meu, dormind pe românește, deși postul ascultat aseară era acordat pe alt grai: *deșteaptă-te române!* Ceasul de la mână - un atlantic cu pendul desenat pe cadran!-, purtat să-mi păstreze reper timpul de acasă, arăta 6.30, ora obișnuinței matinale, dresată demult. Aici, Tv-ul pornit în reflexul dobândit pentru aflarea știrilor privind vremea, arăta doar 5.30. Deschisesem ochii la îndemnul interior și aflasem ora cea nouă. Înviorarea lor, cu apă rece, avea nevoie și de lumina zilei ivite dinspre răsăritul care îmi sunase ceasul interior potrivit de acasă. De pe balconul, cu fața spre răsărit, văd cerul senin cu sus/ținerea prognozei meteo anunțate. Ici, colo, câte un harnic stropește nu doar petecul de iarbă, dar și trotuarele, ori terasa extinsă a hotelurilor, nu puține pe strada noastră. Electrică publică a nopții încă pâlpâie, până la programata stingere, avalanșa zorilor arătând-i inutilitatea, iar cerul senin de deasupra și el îi spune să plece. Răsăritul de aici, de pe coasta adriatică a Albaniei, pare mai chinuit și ceva mai întârziat decât în alte locuri. De pe balconul dimineții, în așteptarea soarelui se observă lanțul muntos. Repede îmi vine în minte cazna lui Sisif, cel care a trudit urcarea bolovanul, să-l rostogolească peste culmea înaltă, precum o roată de foc, a sătenilor mei să anunțe primenirea anului, prin rostogolirea ei de pe Picui. Repede iese din Marea Roșie, din Marea Neagră, spălat pe față! Aici pătımirea lui pe golgota muntoasă, cu crucea în spate, va fi înnoit greu timpul cel nou, era cea nouă. Filozofez, fără să vreau, ca să constat că mai greu se trec toate prin munții cu păstori, față de cei cu altă viteză de mișcare, pe drumuri mai prielnice, precum cele de pe văile largi, pe luciul apelor liniștite. Greu urcasem munții ieri, dar ca vântul zburasem pe autostrăzile moderne! Așa trebuie să fi fost și cu îndeletnicirile omenești. Cele din privirile ochilor deschiși, se pot citi cu ajutorul celor interiori... dedați reflecțiilor, mi-am luminat un gând, în aerul dimineții.

Aștept răsăritul pe... balcon. În fața mea, doi porumbei de culori diferite își aleg odihnă zborului o consolă metalică, ca o balanță, a instalației de iluminat public, cu becuri de neon la capete... aproape oarbe acum. Pare mai viu cel negru, din ce în ce mai vizibil, în timp ce albul parcă se topește fără contur. Mă duce gândul la negrii pământeni, inclusiv cu numele înveșnicirii în memorii, nu puține prin Balcanii, ba chiar și peste Dunărea de la noi, în acel pământ negru și roditor într-o grădină cu amazoane, mume neapărat mame roditoare, ca Maici ale Domnilor, de culoare neagră, precum Cain din vechea atestare. Despre acești Negrii, precum Negru Vodă, Neagu, Neagoe..., poate Caragheorghe, Caraion, Carabogdan, Caramitru, Caragiale, Caragiu... vădind originea rădăcinilor în anumite pământuri, cu alt prilej. Albii, umblăreții prea luminoși, în căutarea zborului, cu rățacirea cuiburilor într-un balans de pendul migrator, sacrificați la fiecare schimbare abruptă, au vremelnicul alb voal al miresei - condamnat înroșirii în noaptea trecerii și cumpănirea balanței. Mă întreb, precum Shakespeare: negrii, sau albi sunt cei buni? Dar să nu rămân în ofsaid! Și noi vâlcenii, veniți de departe, costumați în albul răcoros, eram în alte cuiburi, în căutare de alte valuri înspumate și alte luminări... Abeli, de ocazie..., sigur vom pierde penajul alb de prea expunere și vom deveni negrii.

Tocmai urmăream balanța cu porumbeii, exact pe fundalul unde soarele se căznea să se desprindă de crestele îndepărtate când aud un..., „bună dimineața!”. Privesc, peste balcon spre terasa de la etajul inferior, cu mese și scaune albe, pe Larisa (colega cu numele unui loc din Grecia, nu departe de aici !). Îmbrăcată în alb, în norul unui fum alb de țigară, dădea binețe telefonic, unei depărtări de ea știută. Pe trotuarul din fața ei un lucrător în negru, uda pavajul și palmierul din vecinătate. Se făcuse ora 6... La noi sigur se cântase, azi cu mai inimă, imnul național „Deșteaptă-te române!”, tocmai la marea lui sărbătoare națională! Ce se va întâmpla, oare?, acasă la Râmnic, unde imnul își va fi primit, prin oamenii săi intrarea în Constituție? Și ziua aceasta de sărbătoare, pusă-n calendar? Cum să nu-mi treacă prin gândul momentului, că parlamentarii vâlceni, între care un fost primar, Traian Sabău... consemnau în subtilitatea textului continuitatea într-o latinătate altoi, cele proprii stratificărilor culturale ale întreg Balcanului? În ce ne privește pe noi, călătorii nu pe jos a miei de km, cum să fi uitat că Traian, împăratul din imn, era acel stăpân și al țărmurilor succesorului său

Hadrian, de pe aici?! Ce mare va fi fost marele Imperiu roman, al *părintelui* nostru de seamă, *cel drept*, vom fi constatat cu pipăitul propriu, chiar dacă drumul nu a dus la Roma, ci doar peste ape, doar în vecinătatea călcâiului italic!

Urdinișul stradal își crește numărul. Umbrele își reduc alungirile treptat, par că se pun pe picioare, să se ascundă mai târziu sub trupurile așezate pe nisipul fin al plajei, unde vor fi purtate cu hainele lejere, să nu ascundă contururile vii ale purtătorilor. Apropos de Adrian - înaintașul roman!, aveam cu noi și pe tizul lui, contemporan cu noi, pe specialistul IA-ului și al altor chestiuni moderne legate de știința avansată a atâtor domenii de interes. Chiar numele întregindu-i mai altfel arborele cu cele premergătoare, îl vedește dinspre Constantin/escu, adică din familia genericului Constantin, împăratul emblematic pentru reunificarea imperiului roman (împărțit cândva de balcanicul Dioclețian!), de acel Constantin- cel cu locul nașterii pe la Niș, tot balcanic și el!- pe unde trecusem ceva mai devreme!-, care unind și cele patru stihii va fi dat forță simbolului crucii, apoi adunând la Niceea, în 325 pe cei 318, ierarhi creștini, va fi dat și un fel de Constituție/Crezul Creștin, celei legiuită credință legală în imperiul său, la Mediolanum/Milano, prin 313! Pomenim despre aceste isprăvi, pentru că lumea aceasta și-a căutat drumul emancipării în permanentul du-te vino, cu valoarea lui adăugată prin ceea ce doar cele durabile au rezistat și au reînnoțat viața pe cale, cu o înnobilare în plus. Permanent Abel a adus de departe, a însămânțat și uneori ceea ce s-a potrivit pământului fertil, doar unor semne anume, a renăscut înnoitor unei înălțări viitoare. Constantin și Elena lui, amintind de orașul lui, elenizat să reamintească de Bizanțul... elenilor, poate de frumoasa Elena, și ea disputată pe la țărmurile elenice, cum moștenesc realitatea vremurilor vechi cu colonizările țărmurilor, ale întreprinzătorilor Abeli, cu toții coloniști, iar în legendă, Homer (neapărat... grec!, asumat în spiritul naționalismului modern!). Tot acest purtător de cuvânt, Homer, încifrează alegoric și durabil vremea sa, când vorbește de Troia, de Odiseea, celui Ulise din Ithaca lui, nu departe de locul unde ne aflăm aici la Durres, ceva mai la nord de Corfu. Insistăm asupra acestor Abeli, păsări călătoare, care obligate uneori să-și mute cuibul, vor fi plecat și cu penele albe... mai luminate, să lumineze și noile cuiburi unde vor depune de nevoie... noi însămânțări. Îmi trecuse prin minte, instantaneu, drama cuibului Moscopole (6), de unde păsările albe au purtat duhul unor luminări prin cuiburile compatibile firii lor... cu cîrîpît inteligibil!

Să nu uit visul provocator! Întunericul nopții îl salvase și îmi cerea oare, răspunsul la întrebările puse? Să fie vreo misiune cerută de negrul mesager, căutătorului prin preajmă și prin alte păreri, de s-ar putea mai multe, să se ivească numitorul comun? Visul intempestiv- nu știu ce l-a provocat!, îmi cerea să observ duelul încifrărilor: întru-literă vs. întru-spirit; literar vs. cultural; asincron vs. sincron (acesta din urmă probabil explicabil, că încă nu se produsese, adaptarea la noul meridian, cu noua oră oficială!). Mai recitisem, în somn, și „Regele Carcalacilor” cartea primită în pdf., zilele trecute, înainte de plecare, cu sugestia să dau un ecou. O citisem imediat și probabil cerberul nopții îi formulase răspunsul. Îl voi fi fișat într-un carnețel să nu se evapore în uitare...

Programul zilei, prima pe de-a întregul în cuibul de la Durres, ne-a impus o agendă a adaptării la noutatea locului, pe care îl vom marca, cu toate simțurile. Aerosolii îi vom fi respirat imediat, călcând nisipul fin, ori cel udat de pendularea valurilor. Vederea, căutând cerul permitea de aici să observăm răsăritul întârziat peste hotelurile ce mărgineau o plajă întinsă, tivită pe mulți km., ori golful larg cu o mare caldă, care departe în larg plimba prin față vasele de croazieră și undeva spre NV, vedeau țărnul înalt, cu portul acolo... din antichitate. Apusul cu prăvălirea sferei roșii în mare, ne amintea pe sensul invers al țărmului de aici, de cele ale ieșirilor soarelui din marea roșie și cea neagră. Iată un moment care poate da arcuirea dinspre alfa, către omega, să mă provoace și prin simboluri și ziceri cu tâlc, asupra încifrărilor care pun în taine, în niște nopți cu cerberi ascunși, cheile, poate parolele secrete, la îndemâna doar acelor ce le caută înțelesurile. Cum să uit îndemnul poetului-filozof: *cată, cată până dai de stele-n apă?!*

A fost o zi plină! Am sărbătorit-o într-o trează privire, tot cu ochii în patru, acum privind și prin ochelarii de soare, mai static, sub umbrelele plajei, pe șezlong; îndelung la masa cu berea răcoritoare, unde priveam lumea pestriță, de toate vârstele și graiurile în amestecul sensurilor de pe trotuare; în camera climatizată, cu auzul către folclorul balcanic, de pe TV, privind portul pastoralului de aici (din oferta de canale, căutam numitorul comun al unor ritmuri, linii melodice,

desene ale dansurilor, portului și cu decorul montan, plin cu turmele munților!). Refacerea după ieri, în mișcarea, cu legănarea mașinii, peste cumpenele montane, azi în statica asumată a fost totală! Ce va fi mâine? Mă întrebam după o zi... împlinită! Doar fusese o zi de sărbătoare și acasă și în deplasare!

Joi 30 Iulie, 2026, ora 6.00 Albania/Durres

Luasem ieri pulsurile multor planuri, cu vibrație proprie, după marcarea noului teritoriu, făcută treptat din apropierea hotelului, către strada din față. Apoi pe scurtătură, numărătoarea celor două minute de mers spre plajă, găsise desigur mai mult de doar... doi pași. Pâlcul de umbrele, proprii hotelului gazdă, își avea în culorile lui și indicatorul prezent cu chemarea brățărilor portocalii de pe mâinile noastre, controlate de omul pus de pază să grebleze nisipul și să alunge nepoftiții, adică pe îndrăzneții care voiau să se lecuiască, fără vreun *le(a)k/ut* /lescaie, după cum i-am spune leului, ban al lor. Pe țărm, pulsul în oscilația valurilor, avea mai multe intensități, după cum uda plaja și urdinișul celor ce respirau voit aerul sărat, iar cu picioarele desculțe băteau tactul fluid. Apoi intrările și ieșirile în apă, să temperăm hărnicia solară cu în/săgetări ultraviolete, dar mai ales pe cele cu jăratul roșu... mai agresive, aveau și ele frecvența acordată... vârstei, plăcerii înotului. Mai era în foaia de manevră a zilei și programul meselor cu orele lor și regimul barului cu întăritoare... de efort. Ieri le exersasem și acum ... știam sama!

Scularea la 6.00. Alungăm sub dușul ploii artificiale somnolența nopții către o lenevire anume! Prognoza anunță (Tv-ul cu atâtea voci o susține de peste tot!): 21 cu 36 grade/dimineța și miezul zilei. Ies pe balcon. Niciun „bună dimineța!”. Grăbim mersul spre plajă, unde de ieri ne alesesem umbrela. Aici, lume puțină, dar o siluetă în alb, chiar pe țărm scotea rotocoale de fum din nelipsita țigară! Nu!, nu o confundam! Era Larisa noastră, venită special să prindă răsăritul peste hotelurile care mărgineau plaja. Apoi ne va fi mărturisit că avea în sarcină și adunatul unor scoici speciale pentru draga de nepoțică, sufletele ei. După cura cu aerosoli, plescăind apa în du-te vino pe hotarul variabil al uscatului cu apa... udă, și încălzirea premergătoare meciului cu marea, mă acomodez treptat cu recele care mă udă cu grijă până la glezne. Ies imediat afară să nu produc vreo catastrofă, vreun tsunami. Aveam ceasul la mână, dîtai Atlanticul ce trebuia pus să supravegheze din trăistuța cu ochii în patru, plaja cu prietenii seniori, veniți cu toți la... program. Revin în apă, înarmat în plus cu crocodilul care mă veghea de deasupra șepcii, să nu depășesc geamandura și să-mi imersez doar până la gât pielea înroșită. Să nu pierd ochelarii de soare și nici din vedere prietenii intrați și ei la apă. Îi observ pe Florea, lovișteanul meu de acasă și pe Senti, de vorbă doar cu marea, întrebându-l probabil, ce-i cu vapoarele din larg? De unde vin și încotro merg? Că tare frumoase par vasele de croazieră, multi/etajate pe care le observam acum și eu, provocat să mi dau seama la ce se uitau prietenii! Ne vom fi lămurit repede, pentru că Florea aflase, interesat fiind de niște croaziere să le fie de dar și copiilor lui veniți cu el pe aici. Să ne lămurim aici că fiica lui Florea și ginerele său erau profesori și ei, dintre loviștenii mei de suflet! De aici din Durres, am aflat imediat, porneau curse regulate spre Bari și Ancona peste mare, nu departe spre vest, iar în lungul voiaj spre Trieste, pe coasta dalmată, o croazieră își avea traseul prin fostul imperiu, cu drumul marin, al Serenisimei republici a Veneției.

Cu Senti Voicu leg discuții, despre una, despre alta, privind evenimentele cultural-spirituale de acasă, cărora el le dă toată atenția. Îmi amintesc de provocarea nopții anterioare, cu întrebările fără răspunsuri și datoria de-a asculta mai multe păreri în vreo dezbatere. Reculul dinspre reducta culturală câștigată, prin depășirea dimensiunii doar literare, a fostei asociații „Anton Pann” (impusă din ordin politic mai demult!), și revenire de azi, doar la o supralicitată eticheta literară, după un sfert de veac, fără acel înțeles al dilemei visului meu nocturn, poate avea vreo cauză? Sigur că nu pentru mulțimea aplaudacilor, luați de val, fără cercetare și încredințați la primul semnal. Aici, departe, se poate impune oare?, o dezbatere?! Locul cu valuri care vin și pleacă părea cel potrivit, iar Senti, un observator avizat, putea ajuta la tranșarea dilemei!

În Mare, desigur doar... în mare, adică la suprafață, vraja mării putea atrage atenția și despre marea vrăjeală din marea oamenilor, legănați de ideologiile, *marilor* oameni, mari în ochii lumii adormite, dar încă invocând imnul sărbătorit mai ieri, cel al ieșirii din adormire, din hipnoză, din iradierea cu decontaminări doar peste generații. Marii oameni... mici, robi ai lefurilor propagandei, cântă doar ce plătește comanditarul! Respectă litera... șefului, care a pus-o bine și căreia i-a tocmnit și garda de corp! Despre spirit, acel duh aerian, prea liber să poată fi dresat nu poate fi vorba! Ce ne facem cu anticorpii... legiuiți genetic, unii păzind libertatea naturală, care observă derapajele vremurilor contra firii așezate, când litera, doar un pas greșit, te aruncă în prăpastie, te ia în plutirea valului, precum algele marine dezrădăcinate, aruncate pe țărm, ori pierdute în plutiri risipitoare? Litera este singură!, iar cuvântul?, Cel care le pune împreună și le poate da un sens, până la acela înalt, ultim, nu este El suprem?!, Dumnezeuire?! Nu cumva litera, subminează, de capul ei... Cuvântul? Iar acesta, ca o compunere omogenă, pusă de acord, să însemne o elită a literelor nesmintite de interese perverse, să fie îndrumarea sensului, aceea cale de urmat? Nu cumva reculul de la Cultural, înapoi la Literar, cu toate celelalte subtilități nevăzute, să ne arate... ce? și... cum? este o elită, ori pseudo elită?, - între spiritul liber creator, și comanda plătitorului de recompense, cu prețul închinării... literei?!

În marea de aici, povestea despre literă, cultură, observase ideologia cu îmbulzeală și îmbrânceanță, cu multele înghesuiri la pricopseală, a multor aplaudaci cu diplome... ehei!, de la catedre și tarabe cu lei (dolari, euroi și alte... chei!, de seifuri și camere înalte, pe la Senat și alte-n s(t)at) și dare/luare de mână, să fie, să pară în vână, mereu în față, la poza care te înhață, îți dă povață și fără să știe te învață că litera-i hoată, cu justiție creață, plină de greață, și pe senin și pe ceață. Constatasem cu Senti marea confuzie între presupusa elită din scenă, în fapt o supraexpunere a unora, care deveneau poza notorietății, mereu arătată public de media înfometată și hrănită de comanditarul intereselor anume, de toate felurile, în care cele politice, concurente la cașcaval treceau în față la poza lor de grup! Că despre elita culturală, retrogradată în diviziile inferioare, pe scara cu literele alfabetului, a căzut în haosul elitei *K/itsch*, adică de cacao, ori expres în afara lecturii cărții, care cândva dădea purtătorul de cuvânt (*cine avea carte, doar acela avea parte!*). Așa m-am dumirit și... despre *Regele Carcalacilor*, o carte iscată într-o alegorie a lumii în căderea cuvântului... înspre litera care ucide spiritul! Slujirea stăpânului, fără obiecție, cu temenele, imnuri de slavă, lingușeli, cu capul plecat, fără spiritul care constată derapajul, sensul spre entropicul cu carcalacii și marea furtună pare să fie dominantă vremurilor cu noua răstignire a Cuvântului!

Ieșim din valurile care își vedeau de legitatea lor, cu speranța că la masa din program, care urma, vom fi fericiți, mai săraci cu duhul, ademeniți altfel de stăpânul peste butoane, cupoane, cucoane și bomboane, chiar atunci când are toane! Dacă rostisem adevăruri relative?, oricum marea le spălase, conform devizei: *Cele rele să se spele, cele bune să se adune!* Așa să fie! Concluzionăm cu tradiționalul: *amin!*

La masa de prânz observ gruparea la aceleași mese, semn că ne legaserăm prin diverse fire între noi și chiar de locul acesta. Ochii mei vedeau bufetul cu autoservire, de lângă bucătăria din care se primenea continuu; barul cu barmanițele de dimineață și băieții după prânz, de unde cafelele și tăriile de aperitiv, ori berea și vinurile, completau hidratarea celor cu autoservire (apă, sucuri!). Mai observam și masa dintr-o latură, din vecinătatea unui ecran Tv., imens, unde se așezaseră șase persoane, între care și Constanța/Tanța noastră, cu ecusonul UZP (Uniunea Ziariștilor Profesioniști!) de gât, însemn de lider și purtător de cuvânt al grupului. De aici, de la această masă aflăm de ieșirea de mâine la Tirana, evident facultativă, și de posibilul tur al stațiunii Durres, poimâine. Cu aceeași ochii, mereu în patru fiind, observam și mesele, înspre terasa exterioară, cu prelungire spre trotuar, unde vinul de Drăgășani, de acasă, fusese substituit de viitura halbelor cu bere, tratament împotriva caniculei, acum în toi. În această așezare, cu câteva excepții, vom fi petrecut întreg sejurul albanez, respectând riguros programul. La vremea caniculei, camera bine climatizată oferea pe ales canalele de știri și muzicale despre Balcani. Mă plimbam cu telecomanda prin Albania, Grecia, Macedonia și Bulgaria, folclorul având limbajul lui costumat și colorat pe înțelesul comun, iar grafica latină și cifrele universale, ajutate și de canalele italiene, spaniole și franceze... surori limbii noastre îmi aproximau bine mesajul! Azi însă, după masa cu siesta departe de caniculă, s-a luat tensiunea,

opriind climatizarea și Tv-ul și după minute bune, observăm posibila cauză, care s-a adeverit reală! Un nor de fum negru, țâșnit vertical dinspre răsărit, sugera un incendiu de proporții... Îmi trece prin minte aprinderea Pădurii, după cum știrile alarmante, din lumea întreagă, puseseră pârlolirile cu evacuări de oameni prin: Franța, Spania, Italia capete de liste. Nu departe, prin Grecia, alt pârlol rostogolea mondial o știre, despre ciocnirea a două elicoptere, participante la stingere, prin fumul ucigaș! Se lăsase seara și tensiunea nu revenea, dar norul își povestise cauza în incendiul unei întreprinderi, nu departe în oraș, care afectase și rețeaua electrică. Prevăzătoare, gazdele noastre, au organizat cina la lumina naturală a serii timpurii. În lipsa partenerului video din cameră, ne-am programat o plimbare de-a lungul străzii noastre, cu trotuare și terase pline de oameni. Multe hoteluri, mai înstelate (cu cinci... adică în plus cu una alui nostru!) aveau surse de rezervă cu auto/generarea energiei electrice, absentă acum din peisaj public, și luminau suplimentar amurgul verii... totuși de lună Iulie. Aceste soluții de rezervă, în profilaxia blazonului cu o stea în plus, ne garantau o seară prelungă în șuvoiul de oameni de toate vârstele, de toate culorile, de toate religiile (observate în portul lor, în podoabele de la gât!) și mai ales din toate etajele sociale, evidente în moda afișată cu rafinate scumpe, ori la mesele teraselor stradale ale celor supra/înstelate, cu ținuta personalului, la patru ace... și chipuri empatice, tot de multe stele! Noaptea se lăsase cu lămpile consolelor, ca niște balansoare, stinse din vecinătățile cu energie pe cont propriu mai răzbătea câte un zvon muzical, dar prilejul unei tihne fără alte deturnări chiar ne îmbia la repausul nocturn, poate chiar vreo lecție predată vis... de cerberul mereu de veghe!

Vineri. 31 iulie 2026, ora 6.00 Albania/ Durres

La miezul nopții o explozie de lumină și pornirea televizorului și a climatizării ne-a întrerupt liniștea tăcută a camerei și am credința că și pe cea de afară. Așa cum dispăruse, așa revenise, ca o erupție instantanee. Prea plăcută era moleșeala pe patul mai cald, lipsit de respirația aerotermei, să nu deconectăm cele lăsate demult în priză, intempestiv fără tensiune, care acum deranja pe sensul inversat... prin prezență. Supraviețuim șocului. Credem că și cerberul interior își va fi amânat lecția cu vreun vis, pentru altă dată.

Ora 6.00. Ies pe balcon, fabrica nu își mai fumează incendiul. Cerul este fără fumul serii, semn că va fi o zi, precum toate celelalte. Nici Larisa nu este pe terasă, probabil că repetă ritualul cu pipa păcii, tot pe plajă, în întâmpinarea soarelui. Ne grăbim să ne ieșim din păreri, mai ales că azi... ne-am propus să cercetăm Tirana, și programul matinal cerea rigoare. Repede aerosolii, însorirea, îmbăierea marină, discuțiile de voie, între vecinii de pe șezlonguri, cu cei intrați în grup la/în apă, ori în hora de pe nisip cu poveștile de acasă. Tot pe aici se expun zilnic, înnoitele costume de baie, că doar paradele nu-s interzise. Aflăm și despre cumpărăturile de la vânzătorii locali care ne ofereau pe loc... cele mai bune și utile mărfuri în prezentarea știută, că gura fermecată poate vinde scump marfa proastă, cu ademenirea de chilipir ieftin, aproape unic și pe degeaba! De gustibus! În grupul de sirene, nu puține în grup, Larisa, în costum de baie acum, în care s-a dat expunerii într-o îndelungă amânare, povestește de cumpărăturile făcute și chiar de afacerea cu bonusul primit... pentru cantitate! Ne minunăm. Nu contrazicem. O întrebăm de țigări! Aflăm marea taină: fumează ca terapie pentru că în viața ei nu a luat medicamente, iar nicotina o simte necesitate permanentă... dinspre prietena nedespărțită de sine, permanent: țigara! Măi să fie! Îmi zic în gând: *cât trăiește omul învață*, și constată și pe gică contra ăla, care îmi spunea, ba o și scrisese undeva că... *fumatul dăunează grav sănătății*! Să fim înțelegători... însă! Și adevărul se fumează, și fabrica se fumează, ce să mai vorbim de toate arderile... sigur cu adevărul fumului, ori al deturnărilor cu doar fumigene, ori mare ploaie de artificii! Plajă... în două reprize: înainte și după dejun. V-am povestit că eram la doar doi pași, la doar două minute... cu mersul melcului, ori al seniorului chiar cu baston. Apoi eram și proprietarii de ciuperci solare și șezlonguri anume, pentru brățărilor portocalii din dotare, pe plaja hotelului Vila Mare.

Amânasem la venire... să vedem Tirana, capitala Albaniei din cauza oboselii lungului drum fără popasuri semnificative. Ne rezervasem pentru azi vizita. La ora 14.00, după prânz suntem gata de

îmbarcare o parte dintre noi. Câțiva au preferat hidratarea... în tratarea caniculei, una prezentă și pe terasa Hotelului, doar cu barul salvator... lângă.

Eram informați apriori despre toate cele de interes turistic. Platformele pe suport informatic accesate fuseseră lămuritoare, dar confirmarea pipăitului și a celorlalte antene simțitoare puteau să ne dea o altă perspectivă... A încredințării. Citisem traficul la venire. Știam că ne despart 36 de Km., pe care îi parcurgeam spre est, dinspre districtul Durres, către districtul Tirana!, pe paralela de 41 grade și ceva, ale emisferei nordice, pe care se aflau și numele mari ale altor locații celebre precum New York, Napoli și... dincolo de cea vizitată de noi, Istanbul. Selectă aliniere a orizontalei, dar și a verticalei cu alinierea pe meridian a... Cracoviei și a Budapestei. Fusesse aleasă capitală doar prin 1920. Statul modern Albania, apăruse precum toate celelalte balcanice, după rezolvarea *problemei orientale*, și tranșarea gâlcevilor geo-politice cu imperiile pe scenă, după războirile mondiale și a celor balcanice... subsidiare! Orașul se ivise sub otomani, cu vreo patru veacuri înainte și își adaptase amprenta islamică dominantă, cu eroul ei emblematic: Skanderbeg, eroul de secol XV. Apoi, când va fi devenit inima Statului, regat, apoi republică va fi adăugat însemnele noilor ideologii care s-au acuiat vopsea, dorită de neșters a culorii invadatoare, noi cuie bătute să ruginească durabil dorita fixare pe harta lumii. Cum să nu își încarce fața un oraș cu peste 600.000 de oameni, respirând marea diversitate a lumii, când statul cel nou, o mărgică în caruselul celor multe, plasat într-un punct de interes marilor puteri întotdeauna, va fi fost ca un zar cu sorții marcați pe atâtea fețe? Acum o republică, fost regat, plasată de zeii cei mari ai Olimpului... politic, în partea de cortină răsăriteană, păstrează urmele sovietice aduse agresiv în peisaj (până în 1961... când s-a produs ruptura de Moscova!, care își marca temeinic chipul, în vecinătatea punctului strategic din coasta Occidentului!), apoi ideologia marxist/maoistă persistentă sub protectoratul Chinei, va fi permisivă dictaturii de acasă, precum și-n Dacia noastră, respirând propagandistic Roma... cezarului de la Răsărit!/ Nu spun colindele noastre despre Steaua de la Răsărit? De la ruperea cortinei, în 1990, zarul s-a rostogolit cu fața spre Europa. Aici mi-am amintit de vorbele albanezului Ismail Kadare, puse în scriptură să nu ne dăm noi cu presupusul, fără martorul autorizat. Chipul cu fardul politic...chiar când ridurile îl îmbătrânesc, nu uită arhitectura și gustul Italiei de peste ape, inclusiv de pinii Romei, plantați pe aici de *Il Duce*, acum 100 de ani. Nu uită de încheștarea pe linia de front a cortinei, impusă să separe Grecia dinspre sud, de Balcanii dați sovieticilor; nici de acea confruntarea mondială cu forța nazistă, cu eroismul... *lotrilor lor*, partizanii, ca vulturi negrii ai munților, pe aici precum în toți munții pământului. Buncărele, păstrate..., vorbeam de cuiele ruginite, sunt prea la vedere să fie uitate! Multe erau provocările, multe de văzut! La drum!

Pe același drum pe care venisem, traficul era din ce în ce mai dens cu cât ne apropiam de centura orașului. Observăm ramificația spre aeroport (aflasem că este singurul din toată Albania! La o țară muntoasă cu întindere sub 30.000 de kilometri pătrați, este explicabil!). O ținem spre inima orașului, cu blocuri înalte, sensuri giratorii, sub/traversări și semaforizări mai operative (față de periferia prin care trecusem la sosirea noastră în drum spre Durres, cu zile în urmă!). Oprim într-o parcare specială, cu mai multe autocare. Aici, chiar în vecinătatea centrului, ne aștepta ghidul albanez, un bărbat care studiasse la București la Academia de Studii Economice/numitul ASE. Ne câștigă imediat atenția prin știința să se facă ascultat și... urmat. Confirma cele citite de noi, în pregătirea vizitei, dar circulația prin labirint și prezentarea vădeau chemarea pentru această muncă. De pe traseu vom fi recoltat fotografii, filmulețe, vom fi făcut târguieli, și sigur cu acestea la purtători vom bucura și pe cei care nu au fost cu noi la fața locului. Impresionantă piața eroului național Skanderbeg, întinsă pe patru hectare, cu atâtea mărginiri de-a împrejur: moschee, turn cu ceas, operă, palat al culturii, bănci... Conturul larg cu blocurile din spate sfidând, arhitectonica veche, ca într-o poză când întârziatii vor să fie, neapărat la vedere spunea și el despre zarul amintit... cu rostogolirile lui, aruncate de Cezarul înscăunat. Am văzut bazarul, pinii, parcul cu... *Taivanul* în preajmă, buncărul emblemă și nu departe - peste blocurile cu chip omenesc, și pe cel cu harta Albaniei încrustată pe înălțimea unuia. În depărtare se vedeau munții, concurați de silueta blocurilor. Despre istoria contemporană, a tranzițiilor, de după ruperea cortinei, statistica cu emigrația masivă, comparabilă României, proporțională însă, mi-a părut adevărul necenzurat și care

trebuie spus fără a ocoli, aparentele politici corecte ce își ascund nepriceperile în fardurile care mereu ascund adevărul.

Nu uităm aici că am vizitat o catedrală creștină, construită prin 2012, atestând prin ea ca Albania, într-un ecumenism al credințelor, are creștini/ catolici, ortodocși, musulmani, de toate orientările islamului, dar și pe iudeii, cu sinagoga lor. În marele Supermarket, cu patru intrări, la concurență cu vechiul Bazar, oamenii păreau întregul planetei, ca un Babilon... acum *încă pe pace*. Să nu uităm aici, că la Biserica cea nouă vizitată, Florea al nostru, și-a uitat căciula, dedat ritualului cu aprinsul unor lumânări pentru cei plecați. *Asta e căciula mea, dinspre Dacia mea*, pare să fi urzit cel ascuns în lovișteanul meu, uitarea, *să vă fie de amintire celor din Iliria, despre iubirea noastră vie încă din vechimea, în care pășteam turmele în devălmășia tot pașnică a vieții pe cale!*

Ne-am întors spre Durres, urmând soarele spre Apus, numărând avioanele ce se coborau și ele spre aeroport. Ne grăbeam să cinăm, cu impresiile noi pentru cei rămași pe terasa cu hidratare iar acum?, îi găseam tot acolo curioși, dar... nu prea!

Sâmbăta 1 August, 2026, ora 6.00 Albania/Durres

Am prelungit aseară povestirile impresiilor despre Tirana. Interesul pentru vizita, pe îndelete, ghidată și aceasta pentru Durres, a căpătat o voință în plus. Durresul, cu tainele lui? *Hai să-l vedem mâine!*, propune Mihai Mustăța. Cu gândul acesta seara, în cameră, și-a intrat în tabietul cu cercetarea canalelor Tv., pentru știri și mai ales respirația folclorică a Balcanilor.

Ora 6.00, În sâmbăta asta, cu luna zilelor înnoite, luate în gestiunea istorică a calendarului de Augustus, cerul este limpede. Nici urmă de nor, ori din fumul de alaltăieri. Ne zorim programul dimineții pentru aerosolii și ultravioletele, care se dau preferențial primilor veniți, neumbriți de alte siluete. Încercăm să fim primii, dar nu reușim, nici de data asta. Larisa adună deja scoici, iar șezlongurile vecine sunt deja cu prosoapele așternute și cu proprietarii prin preajmă. Înainte de-a deschide ciuperca viitoare umbriri, iau la pas nisipul udat de valuri cu privirea spre țărmul înalt din dreapta, iluminat de soarele ivit în vârful unui hotel. Acolo, înspre nord, află că se află portul, la care, dacă se perfectează turul orașului, vom ajunge în vizită. Câteva vase în larg, chiar îi caută așezarea. Mihai și Senti, întârzie venirea. Am aflat mai târziu că demaraseră organizarea turului prin intermedierea recepționerei noastre, care va contacta biroul de turism, care avea în programul permanent cursele cu traseul și orarul ferm, la tarife anume. Plajă, cu expunere la soare: în mișcare și static. Intrarăm periodic... în apa sărată, din ce în ce mai caldă, cu zvântarea și pârjolirea imediată la fiecare revenire pe nisipul fierbinte, extrem de fin, altul decât făina de scoici măcinate..., pipăit cu luni în urmă pe alt țărm de mare. Dăm fuga la dejunul dimineții, cu cafeaua inclusă și revenim imediat să întregim cura marină, pentru că... amiaza întârziată, posibilă și ea tandreților cu plaja... era arvunită turului stațiunii, adică a întregului oraș istoric, cu vechi și nou cu vechime milenară!

Grăbim prânzul, dușul și pregătirea de vizită! Pe la 15.00 o veste mă lovește în moalele capului! Suntem prea puțini amatorii de vizită și turul orașului nu se mai ține! Noroc însă că programarea fiind pentru ora 19.00, probabil din lipsa altor clienți, decât noi, cei ai hotelului Vila Mare, organizatorii au revenit, inclusiv cu concesia să ne ia și să ne aducă la hotel, deși circuitul începea din altă parte. Mulții doritori de excursie aleseseră marea după amiezii, nefiind informați că aceasta, totuși, se va face! Iată-ne doar patru seniori, cu autocarul special la dispoziție, deservit de conducătorul auto și de ghidul cu instrumentul inteligenței artificiale strunit într-o limbă română impecabilă, eligibilă de pe fiecare scaun pentru căștile audio, dintre 12 limbi! Ce a urmat... a fost o reușită lecție de istorie, povestită modern, simultan privirilor puse pe citit imaginile alese special de inspiratul traseu.

La ora 19.00, autocarul roșu, fără geamuri, inscripționat cu rostul turismul, ne ia din fața hotelului, și ne conduce, în sens opus traseului său circular, să se poată numi tur, aici doar să ne poată lua pe noi clienții lui la traseul propriu, autorizat. Strada lungă pare o Mamaia a lor, în prelungirea Constanței noastre, și ea cândva un antic Tomis. Vedem toată infrastructura hotelieră a străzii, în fapt o stațiune litorală tivită paralel, nu departe de țărmul arcuit larg cu un golf propice scaldei publice. După 30 de minute trecem din nou prin fața hotelului nostru să putem ajunge la

punctul de pornire în tur. De acolo de unde vom porni căștile, să ne povestească pe românește... istoria locului. Primim informațiile și pentru a le localiza în vreme, le asociem cu cele știute de la noi... din acasă noastră cu istoria, marcată într-o cronică. Ne spunea înregistrarea, o adevărată sinteză a inteligenței artificiale, să cuprindă întreg aparatul critic oferit de băncile de date, informații, fapte... multe.

Durresul este atestat colonie grecească, întemeiată de Corint, aici pe malul Mării - Adriatica... numită mai târziu!-, în antichitate, cum va fi fost și Tomisul/Constanța de azi, colonie întemeiată de grecii din Milet, redenumită de bizantini... Constanța, pe țărmul Pontului Euxin. Și marea aceasta va fi numită, de turci și slavi: *mare neagră*, pe limbile lor: Cara Deniz/Cerno More! De interes pentru corăbieri și negoțul pe mare, puncte strategice în zonele de maximă circulație ale celor bogați și puternici, geografia cu țărmurile înalte și accesul spre roadele pământului și așezarea socială, va fi consacrat punctele strategice, cu puterea zidită ca altfel de centre dominante (să ne amintim aici de marile porturi ale lumii, cu o istorie specială: Troia, Tir, Cartagina, Alexandria, Pireu, Veneția Constantinopol, multe altele și... de ce nu ?, Durres și Constanța.

În cronică timpul aflăm ca la Dirrachium, actualul Durres, unde erau concentrate armatele romane ale lui Pompei și ale Senatului roman, în 48 î.Hr. Iulius Cezar, împreună cu aliatul său, Marc Antoniu, au continuat războiul civil, ca dispută finală, din interiorul primului triumvirat al Romei (Cezar, Crasus, Pompei!), pregătind după încercarea nereușită aici la Durres, înfrângerea lui Pompei și a Senatului Republicii Romane, în lupta de la Pharsala, undeva prin Macedonia... Vardarului (în vara lui 48 î.e.n.). Istoria campaniei militare, în care Durres se vădea punct strategic, întărit militar, dar și conexiune cu peninsula italică la doar 70 de Km., peste ape, confirmă poziția strategică aici pe țărmul propice unui port de mare importanță. Dar și accesul, pe calea terestră spre miezul balcanic, mai apoi spre Salonic, Adrianopole și Constantinopol/ mai apoi Istanbul... turcesc, sugerau adevărata magistrală, arteră a puterii, oricărui centru imperial din care porneau poruncile și/sau forțele de execuție. Durresul se arăta cheie pe orizontala cu apă și uscat, dar și pe verticala N-S, unde navigatorii Veneției vor fi luat în stăpânire țărmurile și atâtea insule prin Marea cea Mare.

Stratificarea tuturor trecerilor își are propria mărturie. Ne-au fost localizate în traseu. Începutul iliric- pe care grecii alexandrini /precum geograful Ptolemeu îl vor fi supraviețuit în numele țării Albania, îl vor fi semnalat, ca provenind de la cel al tribului iliric, ce va fi întemeiat Albano/polis, figurat pe o hartă prin 150 e.n și localizat prin NE de Durres. Substratul cel vechi, ascuns în simboluri, consacrat juridic în legiunile semne identitare ne propune *vulturii negrii* și numele în albaneză de... *Shqipëria* (țară a vulturilor... cu munții înalți/ vezi Korab 2764 m!), unde oamenii sunt ... *copiii vulturilor*. Atât drapelul, cât și stema își au vulturii bicefali de culoare neagră... pe fond roșu! Să vedem în simbolistică?, încifrat?, felul de-a fi al băștinașului, al negrului pământ? (despre care am mai vorbit!) și felul lui balcanic de-a fi fost prin tranzacționalul bicefal- comun și altor steme?!, în care puterea politică a imperiului omenesc își are porunca legitimă la care se închină toată diversitatea?, iar puterea irațională a cerului poate să fie după alegerea proprie a Dumnezeuului ales, cu altarele proprii (moschei, biserici, sinagogi, etc.)? Cum altfel poate fi observată simultaneitatea credințelor, cu conviețuirea lor în pace, prin Durres? Și aici vom fi văzut o ctitorie creștină nouă, minarete noi și portul specific! Greci, romani, bizantini, venețieni, bulgari, sârbi, otomani, italieni, naziști, sovietici, maoiști... încă poartă în gene pe ilirii, respirând înnoirile și crezurile ca mode inevitabile cu noul costumat, zeitatea credibilă! Azi, în tranziție, ca și noi, sunt membrii în NATO din 2008, chiar aspiranți la Uniunea Europeană... unde au bătut la ușa intrării. Albanezii își respectă *vulturul negru* al substratului, cu destinul celui ce poate să trăiască în afara istoriei, cu cheile potrivite pentru vatra sa și în firea sa dârză, a luptătorului niciodată învins de atâtea încețșări vremelnice. O seară superbă se revărsase pe întinderea golfului și noi o observam sub o lună calmă, în timp ce vocea superbă, deși artificială depăna o poveste cu un erou multimilenar, Durresul care ne găzduia.

Autocarul roșu... ne-a condus la Hotel, unde prieteni noștri care rataseră ieșirea, observându-ne mulțumirea pe fețe, i-au cerut să facă și mâine seară o cursă... Seara am prelungit-o pentru consemnarea unor auzite și necitite încă...

Duminică 2 August 2026. ora 6.00 Albania/Durres

Ceasul biologic dă semnalul! Chiar este dimineată cu scularea reglată deja. Se anunță vremea bună cu temperaturile și ele reglate caniculei din toiuul zilei și cu oscilațiile cunoscute. Recuperez în scris impresiile lui ieri seara, prin Durresul, povestit ca la carte, de robotul ghidului. Adaug și propriile întrebări să le lămuresc cu alt prilej! Programul celorlalte zile, cu foaie de manevră clară, ne transformase și pe noi în automate bine reglate. Ne grăbim la plajă, ca la slujba dimineților, cu rugăciuni strigate din minarete, ori anunțate de clopotele turelor. Și mătaniile noastre în nisip, cu botezul sărat al apei, cu tămâierea aerosolilor... credem că ajută trupurilor noastre să se mântuie de multele păcate, că nu este om fără de păcate, și asta o spovedeam fiecare, asumându-ne toate greșelile. Pe plajă... am fost luați la întrebări - despre plimbarea noastră- doar a celor patru care ocupasem autocarul roșu!-, cum de i-am uitat și s-au constatat puși absenți? Le dăm pentru iertarea noastră soluția: azi să recupereze absența, iar noi vom face mătânii în plus, cu un program prelungit și după amiază, chiar aici pe plajă și le vom păzi și lor ciupercile umbririlor și șezlongurile, ba vom și înota și în contul lor, să nu primească absență și la educație fizică! Ne-am împăcat repede, ba le-am și sporit interesul pentru recuperarea turului orașului, ratat seara trecută.

Semnificativ zilei aceasta rămâne negoțul de pe plajă, cu comercianții ambulanți, care măturau în sus și în jos nisipul tocmai greblat mai demult. Dar în imediata vecinătate, credem că pe locul cumpărat special, un vânzător de echipamente pentru securitatea plutirilor, celor eșuați ori învățați într-ale înotului: saltele, colaci, veste gonflabile, dar și pentru cele necesare confortului- pe uscatul cu nisip, ochii în soare, cu șezlonguri goale și câte alte utile, de primă și urgentă necesitate, poate de grabă... pe acasă uitate!- un vânzător de fructe și legume proaspete, din grădina sa luate, ori mai ieftin cumpărate ne atrăsese atenția de mai multe zile. Intrăm într-o discuție în dialogul zâmbetelor și al mâinilor cu limbajul lor universal, ba și câte un cuvânt românesc, scăpat involuntar! *Rumuni?* Îl auzim cu un aer victorios și parcă mai vesel. Confirmăm cu o plecăciune a capului și cu un deget ridicat spre cerul senin și luminos. *Craiova! Olguța!* Da. Îi confirmăm în limbajul gesturilor exersate și eficiente. Fac o glumă către Doamna M... pornită să cumpere ceva: *a aflat că Banul Olteniei, în Bănia Craiovei, este Olguța!* Am căznit apoi limba gestică, cu alte ingrediente internaționale, ca să aflăm că avea cunoștințe și rude îndepărtate prin Oltenia și că între mulții balcanici, românii îi erau niște frați îndepărtați. Doamna M... cumpără pentru aici, pentru acasă cu Hotelul, dar și pentru drumul de înapoie, tocmai prin bârfită Oltenie! La plată, numai în Lek/ii albanezi, constată vânzătorul că nu sunt de ajuns, iar euro nu vrea! Vrem să restituim din marfă, dar olteanul/albanez: nu și nu! Ne gândim să revenim după amiază, pregătiți după un nou schimb valutar, cu datoria! Uitasem că era duminică și negustorul nostru își lua și el un repaus, să nu stea cu fructele și legumele proaspete sub focul amiezii, adică, în spus noastră... *cu ochii în soare!* Reveniți, pentru noile mătânii promise, celor pregătiți de turul orașului, nu-l aflăm pe prietenul câștigat dimineata. Măine dimineată, sigur va reveni și cu toată graba noastră pentru pregătirea întoarcerii pentru o lungă zi de vară prin Balcani, vom plăti datoria, chiar dacă doar o lecuță din ea, obligatorie desigur pentru salvarea onoarei, pusă-n joc... Seara, o lungim la terasa cu bere rece, pe lângă care lume multă trece, ba chiar în convoiul pestriț, să cumpărăm puii târgului, cu gândul la cei dragi pe care îi vom revedea doar peste culmea unei zile și a întregului Balcan, despărțitor acum! Așteptam pe cei 16 turiști, să ne înjure, să ne mulțumească pentru recomandările făcute unei lecții necesare. Părerile au fost împărțite... conform cu așteptările și propriile întrebări lămurite!

Luni, 3 August, 2026, ora 5.30 Albania/Durres

Grija plecării, anunțată pentru 11.30, ne-a trezit mai repede. De cu seară făcusem o parte din bagaje, iar programul dimineții trebuia să includă, neapărat plaja, cu speranța achitării datoriei, acei lecuți diferență, omului cu marfa de pe plajă. Lucrurile s-au potrivit fericit. Despărțirea de marea lui... Adrian, de nisipul fin, de răsăriturile de după acoperișuri și apusurile în valuri, de freamătul locului, unul special, s-a produs cu declarația de dragoste a celui sigur că românii sunt oameni de omenie, care ne-a mărturisit, că doar dintr-o întâmplare potrivnică nu ne-am fi văzut și azi, el având

de când se știe dragoste de români. După masa dimineții, urmată de încheierea socotelilor cu gazdele noastre (care ne pregătiseră și prânzul de drum!)... suntem în așteptarea autocarului galben, să numărăm kilometrii nu puțini ai întoarcerii pe același drum, cu doar câteva abateri necesare.

La 11.30 (să privim și spre 12.30... ora României!) pornim spre casă. Trebuie să ajungem la aeroportul din Tirana, de unde să recuperăm un al doilea Cătălin, să ne fie rotire odihnită la volan-precum caii antrenați... de poștă!-, pentru lungul drum. Venise pe calea aerului și ne întâmpina cu zâmbetul celui coborât din cerurile, de peste atâția munți înalți. Nu intrăm în Tirana, ci o evităm, să-i vedem munții dinspre NE care despart Kosovo de Macedonia, pe unde repetam, pe sens inversat un traseu de o frumusețe unică, acum însorită și la vedere cu alți ochi, cu pleoape ușoare. Povestim colegilor, care și-au refuzat turul Durresului, ce am aflat despre locul părăsit, inclusiv despre istoria lui.

Pe conturul Tiranei, spre aeroport, seniorul Mihai Mustăța amintește despre regatul efemer al Albaniei și contribuția adusă de Nicolae Iorga (7) la atestarea internațională, prin autoritatea enciclopedistului recunoscut în lumea întreagă, a identității proprii a Albaniei. Nu insistăm asupra amănuntelor, discuțiile simultane amplificării de la microfon vădind și suprasaturarea celor cu alte așteptări.

Intrăm prin munții cu văi și tuneluri splendide și *aaa... urile!*, exclamații, confirmă somnul majorității pe drumul sosirii... Puțini fuseseră cu ochii în patru, iar acum recuperau imaginile care sigur le vor mulțumii alegerea călătoriei prin aceste locuri. Drumurile în coborâre de săptămâna trecută erau acum luate în piept spre culmile văzute în faptul zilei, cu altă poftă de... viață. Trecem de vama Albaniei în tandemul celei Macedonene, și intrăm pe drumul îngust pe defileul râului Radika. La o intersecție cu un alt drum, imediat lângă un podeț... suntem opriți de un echipaj de poliție. Un autoturism din Vâlcea noastră, fusese antrenat într-un accident și restricționa traficul. Daune minore. Vâlcenii teferi nu au nevoie de ajutorul nostru, iar poliția de circulație, foarte operativă, rezolvă evenimentul, înainte de posibilul blocaj al defileului... pe care urma să urcăm ca pe Transalpina noastră. Urcăm, urcăm, vedem barajul acum dinspre aval, și lacul său din parcul natural Mavrovo (5), apoi coborâm cu multe încolonări către Valea Vardarului, aici doar a Macedoniei de Nord. (întârzierea încolonărilor cu melcuirea lor, a fost de multe minute, în care cineva a încercat... să ne lămurească despre Macedonia, cu informații google!). Aveam pregătite multe alte informații, dar gustul pentru folclor va fi însoțit traversarea *Țării Vardarului/acum Macedonia de Nord*, cu un antrenant cor de voci sonorizând cântece celebre românești de mare popularitate. Dorul de acasă să fi generat explozia folclorică? Plăcerea unora de-a cânta? Ori faptul unei bucurii care își vădea trăirea? Oricum starea de bine... era de bine! Mi-am explicat deturnarea dinspre ceea ce vedeam și ar fi avut nevoie de... lectura în direct- live, on line!-, în imediatul sincronizat pipăitului și vederii! Mi-am amintit de oscilația sincron- asincron, din provocarea unei nopți trecute. Alunecarea spre altceva, întârzierea datorată privirii înapoi, piedica ce întrerupe ritmul, oboseala care impune repausul, stația Peco, pentru realimentare, ori pauzele fiziologice au toate ritmul legiuit. Apoi sincronizarea mulțimii, să fie într-un glas, într-o ascultare își cere bagheta magică, precum întregul autocar, un singur volan.

Drumul prin această Macedonia de Nord, ne aduce pe la orele 21.00, în vama de intrare în Serbia! Nu este coadă mare la poarta aleasă de intrare. Avem în față doar un singur autocar. Baiul este altul și îl vom fi aflat după o oră de stat în așteptare: se schimba tura! Larisa noastră își va fi luat răgazul pentru o nouă țigară... să-și ia energii noi. Drumul pe autostrada E15, ne oprea, din loc în loc, pentru plata serviciilor de întreținerea ei. Adăugăm aici opririle pentru bilanțul duratei drumului. Pe anumite porțiuni autostrada are iluminat propriu, și ne lasă privirii locurile trecerii, acum cu înserare mai abruptă... că doar ne opunem rotației... pământului. Înserarea spre mai înnoptare este evidentă după Niș, când o virăm spre NE spre Valea Timocului. Lăsăm în dreapta autostrada spre Sofia și apucăm serpentinele muntelui despărțitor văilor. Citim apropierea pe indicatoarele care arătau apropierea de Zajkear, cel aflat la cca.70 de km. Muntele despărțitor, drumul îngust, serpentinele, noaptea, numărau mai rar bornele kilometrice, acum mai greu observabile. Dar cei 100 de km., până la vama dunăreană, de la Porțile de Fier II, numărați dinspre centrul administrativ al regiunii estice a

Serbiei, numită de noi Timoc, orașul Zaicear (cu vreo 50.000 de locuitori!), aveau și marcajul mai la vedere la anumite intersecții. Întârzierea sosirii spre România, cu peste două ore era rezonabilă. Noaptea fiind cu noi, am trezit vameșii sârbi, care ne-au dat ieșirea operativ. Dar ce să ne facem cu ai noștri, că doar intram în Uniunea Europeană și regulile stricte impuneau vigilența și... profesionalismul! Toate bune, până la hrana abundentă a Larisei, care cumpăraseră din Bazarul Tiranei... mai multe cartușe de țigări! Conform regulii, cunoscută de Larisa, avea voie la doar două pachete! Români, destoinici vameși, aflând de la „contrabandista” noastră care a declarat că a luat mai mult de două pachete, au vrut să facă inventarul corect și au găsit cartușele după o asiduă căutare, și prin bagajele complicilor cu care probase vigilența celor de la frontiera Uniunii Europene, chiar România, acum cu Schengen... beton! Și acești bravi vameși au fost cu ochii în patru. Au dat proba vigilenței. Au găsit soluția legală, salvând consumul zilnic al Larisei, până spre Crăciun, convinși că erau pentru consumul zilnic, doar al... „infractorului” dovedit. Au rupt cartușele și ne-au împărțit nouă tuturor celor din autocar, câte două pachete, conform prevederilor legale! După părăsirea Dunării, cea cu vameșii vigilenți, am returnat Larisei... hrana sa zilnică de nicotină, noi ceilalți fiind demult convinși că... *fumatul dăunează grav sănătății*, ba poate să producă și încurcături pe la frontieră, aici tocmai la revenirea acasă. Trecuse de ora 1.00, era Marți, 4 august... prin Oltenia, în drum spre Râmnic!

Mihai Sporiș

1. Valea... Timocului (Craina Timocului!)

Timocul este un spațiu geografic, în bazinul hidrografic al râului Timoc, afluent al Dunării de malul drept, la Bregovo (oraș bulgăresc). Pare o țară veche, în sine, trăindu-și în hotarele munților și curgerea râului dominant ca o frunză care își strânge nervurile lichide din Balcani; pământ cu ADN-ul geto-dac, vecin și cu genetică comună celui Ilir, apoi cu altoiul latin, confirmat de contaminarea de imperiul roman, a urmașilor acestuia, dar și a celor aduși migratori de nevoie... precum slavii reprezentativi. Apoi s-a inundat cu puhoiul orientului cosmopolit, cu copiii luați de suflet de Allah, chiar de la mamele locului, să-și poată spune altfel Dumnezeu... marilor ierarhi ai Bisericilor de tot felul și ele cu nume proprii. În spații cu marginirile, care împrejmuiesc, uneori izolează, într-o depărtare de la căile principale, oamenii în afara istoriei își pot trăii zilele cu pământul, cerul și duhul mamelor cu străfundurile pământului adânc fixat în relieful mai greu schimbător și în rosturilor potrivite, ca ocupații specifice locurilor de așezare.

Această vale, cu râul principal de cca. 200 de Km, aparține în principal Serbiei de azi, dar o parte, cea de la vărsare, pe malul drept al Timocului, este a Bulgariei (râul devine pentru cei 15 Km, de la confluența cu Dunărea, frontieră de stat.). Principalul oraș este Zajcear, aflat la cca 100 de km. de la vărsarea în Dunăre. La Zaicear/Zajcear se unesc Timocul alb, cu Timocul Negru, care formează cu suprafața lor colectoare de ape, un evantai spre arcuirea sudică și estică a Balcanilor, dar și spre culmea despărțitoare de Morava. În vecinătatea centrului administrativ de azi, numitul Zajcear, se află centrul istoric, evident roman: Felix Romuliana, al provinciei Dacia Ripensis (constituită după retragerea aureliană, din 271!), baștină chiar a împăraților Romei : Galerius (293-311) a lui Maximinus (305-312) și Licinus (308-324), promovați tetraarhi, prin înrudire cu balcanicul Împărat Dioclețian (284-305), cel născut la Split, din Croația de azi! Insistăm asupra prezenței Romei în Timoc, cu atât mai mult cu cât problema... actualilor vlahi/vlași/români asumați, privind originea lor îndepărtată și înrudirile cu vecinătatea românească, este și azi o problemă nerezolvată, care depinde în principal de asumarea identității de către fiecare om liber, aflat sub căutările proprii și propria lămurire... Instituția Bisericii cu sistemele proprii, aici dominant creștină, sub influența centrelor de putere (vezi patriarhiile bulgare și sârbe, care subordonau canonic și mitropoliile de peste Dunăre, vor fi jucat un rol anume, pregnant în poziționarea, când a început competiția internă între neamurile... care se defineau națiuni cu altă marcă identitară!).

2. Chestiunea Orientală.

Este o problemă de poziționare geopolitică a imperiilor europene, aflate pe scena politică europeană, prin secolul al XVIII-lea. Problemă enunțată, ca obiectiv politic major, fiind scoaterea imperiului Otoman din Europa, eventual din istoria lui care număra multe veacuri (din 1352... în Europa și 1453, cuceritor al Constantinopolului, adică a Imperiul Roman...de Răsărit/Orient). Chiar vor numi întregul spațiu, cândva cucerit de Imperiul Roman: Rumelia!). După războaiele balcanice și a primului război mondial, și crizele interne, toate fostele Imperii în confruntare ies din scenă și odată cu ele *chestiunea orientală* devine fără obiect. Se acreditează anul 1923, ca finalitate a chestiunii, în urma războiului greco-turc din Anatolia și pacea de la Lausanne! În dezbaterile privind... *chestiunea*, se discută de mai multe

începuturi, după cum se ia în analiză diversitatea forțelor care se confruntau pe scena puterilor, când în echilibru, când... pe pace. Am considerat ca importantă perioada de la 1683, când începe declinul Imperiului, cu apogeul conflictelor în Balcani, perioada formării națiunilor în viziunea iluminismului cultivat de elitele cu conștiința identității dobândite, care își căutau țară proprie și statul autonom, în marea confruntarea a intereselor... puterilor dominante.

În competiție directă cu Turcia europeană, adică Imperiul Otoman, care își dusese frontul cuceririlor sub zidurile Vienei, în conflict direct cu Imperiul austriac (1683!) și în partea estică a Europei, își făcuse raiaua Hotinului în coasta emergentului Imperiu Țarist al lui Petru I (vezi de ex. Stănilești 1711!). O ligă creștină... ducea motivația, în spiritul cruciadelor din evul mediu, pentru eliberarea creștinilor, ca pretext al cuceririlor din spiritul imperialismului pentru puterea supremă cu orice preț. În imperiul Otoman, în așa numita *casă a păcii*, cei care se închinau ca supuși puterii politice, își practicau propria credință, chiar dacă sub condiționări. Existența Instituției... Patriarhului într-un acord cu sultanul, confirma starea de pace între neamurile din Balcani, care erau de două feluri: musulmani și creștini care la baza societății își trăiau viața în înțelegere, fără confruntările dogmatice, oricum imposibile celor mulți. Când începe descreșterea otomană, după apogeul atins, imperiile concurente pentru propria lor expansiune vor invoca eliberarea teritoriilor creștine, de sub islamul imperiului otoman, provenit din Orient, și cu biserica creștină, închinată ca Patriarhie ecumenică... aflată în grațiile sultanilor! Dar secolul romantic al iluminismului, va genera și viziunea unor despoți luminați, atinși de cuceririle marilor gânditori, precum Voltaire, Diderot, Rousseau și elitele vremii. Un Împărat, precum Iosif, fiul Mariei Tereza, o Ecaterina cea Mare, continuatoarea lui Petru I (cu planul său privind Balcanii, pentru controlul strâmtorilor, cucerirea Constantinopolului, sub motivația credinței!) luați ca exemple pot ilustra în realitatea mijlocului de veac al XVIII-lea, efectele acestui plan strategic invocat drept Chestiunea Orientală, în căutarea unui echilibru stabil pe scena lumii care rezolvă simultan și interesele părților implicate... imperiale și locale. Ne explicăm ușor, acum, după cele două veacuri de confruntări, nenumăratele războaie ruso-turce, războaiele austro-turce, în vestul balcanic!, dar și emanciparea locală, cu dezrobirile politice și religioase, ale națiunilor, dar și schimbarea raportului global dintre rațional și irațional, după revoluțiile cunoscute; apariția republicilor, desființarea imperiilor/ori reformarea lor!

3. Valea Moravei

Este o zonă centrală a Serbiei, de pe cursul râului Velika Morava, un afluent din dreapta al Dunării, în aval de Belgrad. Este de 185 de Km, dar cu afluentul său Zapadna își duce izvoarele la 493 de Km. spre sud. Își are întreg bazinul hidrografic în Serbia. Valea sa largă cu legătură directă spre nord cu Panonia, spre sud cu Vardarul, a favorizat așezarea slavilor prin sec VI-VII, peste băștinașii, cândva în Imperiul Roman, acum sub Influența celui de Răsărit... cu centrul de putere la Constantinopol politic și religios. În această vale, culoar de trecere ușoară între Nord și Sud (vezi E75) cu intersecția dintre Est și Vest se află al III-lea oraș ca mărime al Serbiei (după Belgrad și Novi Sad), Niș. În acest loc, cunoscut din antichitate ca răscruce de drumuri lungi, s-a născut Constantin cel Mare, prin 274 când orașul de azi cu cca 300.000 de locuitori se numea Naissus. Azi este un important centru universitar cu cca 30.000 de studenți, în 13 facultăți.

4. Vardarul

Este fluviu/inima curgătoare a Macedoniei în întregul ei. Este spațiul balcanic prin care, ca o placă turnantă, se fac legăturile ca dinspre un centru radiant, prin drumuri de șes și cărările de munte spre întreg relieful balcanic. Un mare om de stat, cu viziunea imperială a geografiei, cancelarul unității Germaniei, Bismarck, prin secolul al XIX-lea, constatare că cel ce are valea Vardarului, poate domina întregul spațiu balcanic! O spunea când încă și noi românii, ne aflam închinați Imperiului Otoman, din care ne vom fi mântuit chiar la conclavul zeilor pământeni (Olimpul vremii geopolitice!) în capitala imperiului său, la Congresul de la Berlin, din 1878. Așezarea noului stat de azi, cu numele emblematicului Macedon, cu vecinătățile: Greciei, Bulgariei, Serbiei/cu Kosovo... recunoscut/ și nerecunoscut independent!-, Albaniei, poate confirma centralizarea, cu centrul radiant, precum un Skopje – ceva similar mai nordicelor Niș, respectiv Belgrad, pe marele meridian geo-politic, pe care fluxul și refluxul puterilor lumii și-au jucat interesele cu ... înainte și înapoi. Să semnalăm aici că în semnificația numelui Vardar, etimologiile vor fi găsite și sensul... râului negru! Să nu speculăm și noi aici?, atrași de imaginația culorilor, că băștinașii de drept ai locurilor nu pot fi decât botezătorii râului? Sigur niște negrii/cara... oameni, traco-geți, legați de izvoarele munților cu turmele lor cu tot, să poată păstorii plaiurile în afara istoriei politice și religioase - cu prea multe cătușes prinsă, captivă fiind scaunelor puterilor schimbătoare?!

5. Parcul Național Mavrovo

Parcul Mavrovo se află în extremitatea nord-vestică a Macedoniei de Nord, pe traseul montan care trece pe lângă Kosovo spre Albania. Se află la cca. 100 de km. de Skopje. Are la altitudinea de 1220 de m, lacul de acumulare, format în spatele unui baraj de greutate ridicat pe pârâul Radika. Este mărginit pe conturul său de munții: Bistra cu altitudini de peste 2000 de metri înspre sud și Sar, în nord, cu creste care ating 2500 de m.. Barajul, cu lacul său constituie un important rezervor de apă, de utilități multiple, inclusiv energetică. În spatele stăvilarului, de 52 de metri, cu

deschiderea coronamentului de 210m, se pot acumula peste 357 milioane metri cubi, în lacul cu 10 km lungime, 5 lăţime cu o suprafaţă de 1370 de hectare. Valorificarea, în scop turistic, inclusiv pentru sporturile de iarnă, este facilitată şi de şoseaua care traversează munţii pe conturul lacului şi apoi îi coboară abrupt, pe pârau Radika, ales pentru bararea apelor de la Mavrovo!

6. Moscopole/Voskopoje

Oraş al aromânilor, un înfloritor centru cultural şi economic al unor oameni înstăriţi în Imperiul Otoman, în sud-estul Albaniei, la graniţa actuală cu Grecia, În secolul al XVII-lea, înainte de debutul crizei anunţată de... *chestiune orientală* (după un secol!) era un mare oraş comercial, recunoscut în Rumelia turcească, imediat după Istanbul, ca importanţă economică şi culturală. Este distrus complet în 1788, ca urmare tulburărilor dintre imperii, de trupele albaneze, conduse de Ali Paşa. Cu doar trei decenii înainte, prin 1760, într-o perioadă de vârf oraşul fanion al vlahilor/aromâni, număra vreo 60.000 de locuitori, depăşind Atena, Salonicul, urmând doar Constantinopolului! Drama oraşului, care a determinat exodul masiv al populaţiei, a fost determinată de izbucnirea războiului din Balcani, ruso-turc (1768-1774), amplificat de cel **ruso-austro/otoman** dintre (1787-1792). Refugiarea elitei, cu dare de mână a mers special spre Imperiul Austriac, dominant din 1700 şi în Transilvania, şi spre Țaratul Rus, către Odessa. Răspândirea în Imperiul Otoman, în afara conflictelor aprinse interetnic ori pe motive religioase, pentru o elită emancipată cultural, se va observa şi în emigrările dinspre Imperiu spre vasalele principate dunărene, vizibil fiind secolul fanariot şi cel... al naţiunilor.

Căderea în ruralitatea veche a Moscopole, este azi arătată de satul supravieţuitor, dar importanţa acestui focar radiant, pentru emanciparea cultural-spirituală a neamului a/românesc, pentru vremurile ce vor fi venit, este clar marcată de numele unor personalităţi exponenţiale!

7. Nicolae Iorga (1871-1940)

Mare personalitate a neamului românesc. Un enciclopedist: romanist, medievist, bizantinist, slavist, istoric al artelor şi filosof al istoriei. Om politic, implicat în conducerea regatului român! Academician, poliglot cu recunoaştere ştiinţifică internaţională. Pe linia strămoşilor îi observăm arborele genealogic, cu origini aromâne din Pind, iar pe linie paternă dinspre rădăcinile elitei bizantine a Constantinopolului. Preocuparea specială, pentru cercetarea Bizanţului (acel spaţiu numit şi Levant!) va da una din operele care luminează devenirea în vreme a Balcanilor: „Bizanţ după Bizanţ” ! El constată explicit că două milenii şi jumătate de viaţă în comun, de la traco-iliri, până în secolul XIX, nu putea să nu dea un caracter comun Peninsulei Balcanice şi împrejurimilor, şi că amprenta aceasta impregnată în genetica cu biologia legităţii supreme nu poate fi ştearsă, când ignoranţa îşi are leacul în luminările cercetării, dar şi tănuirea în simbolurile nemuritoare. Este solicitat de... abia înfiinţatul Regat al Albaniei (1928 – 1939) să-i scrie istoria, una cu acreditarea ştiinţifică a personalităţii sale recunoscută în lumea întreagă. Pentru fapta sa regele Zog I al Albaniei îi dă în proprietate, prin 1934, o moşie ca moştenire pe ţărmul Mării Ionice, (unde Statul Român pune bazele Institutului Român de Arheologie... cu ruinele în peisajul actual şi cu situaţia patrimonială într-un prelung şi interminabil... proces lămuritor).